

І. П. Устинова,

кандидат юридичних наук, доцент
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1112-807X>

Н. О. Савліва,

здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня

А. М. Бардачевська,

здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Національний авіаційний університет
проспект Любомира Гузара, 1, 03680, Київ, Україна
E-mail: iryna.ustynova@npp.nau.edu.ua

Мета: дослідити проблемні питання правового регулювання певних економічних нововведень та визначити тенденції розвитку фінансової системи України. **Методи дослідження:** дослідження проведене з використанням системи загальнонаукових та спеціально-наукових методів пізнання, що забезпечують об'єктивний аналіз досліджуваного предмету. Під час вивчення даного аспекту важливим є об'єктивність, ціннісний та структурно-системний підходи, а також використання логічних прийомів, зокрема аналізу та синтезу, порівняння, узагальнення. **Результати:** визначено головні особливості та проблемні аспекти запровадження нових економічно-правових форм та категорій у фінансову систему України. **Обговорення:** сучасний стан, особливості формування та пошук перспективи подальшого розвитку фінансової системи України, досвід країн ЄС щодо впровадження в законодавчу базу основ регулювання крипто активів, а також зменшення навантаження, зміна системи, безумовний дохід громадян, нові програми для бізнесу, закон про віртуальні активи, нововведення для підприємств.

Ключові слова: фінансова система; фінансовий контроль; банківська система; показники; бюджет; реформа; фінансовий стан; структура; проблеми; перспективи розвитку.

Постановка проблеми та її актуальність.

На сучасному етапі становлення фінансової системи України передбачається втілення програми соціально-економічного розвитку політики інтеграційних процесів. Метою інтеграційних процесів у фінансовій політиці України є співробітництво з різними міжнародними організаціями та фінансовими інституціями. Так, важливо налагоджувати співпрацю з такими міжнародними організаціями, як Європейський Союз, Митний союз, СОТ, ООН, та такими фінансовими інституціями, як МВФ та Світовий банк. Також потрібно працювати над адаптацією українського фінансового законодавства до вимог європейського. Крім того, фінансова політика України має

враховувати зовнішні та внутрішні фактори розвитку в сучасних умовах.

Окрім цього, суттєвою є проблема нестабільності фінансової системи України, яка пов'язана із зовнішньою борговою залежністю країни. В свою чергу питання стабілізації та оздоровлення фінансової системи України – це зараз найбільш актуальні для держави питання.

Сьогодні в умовах війни актуальним стало створення й реальних стартових передумов структурної перебудови економіки та відновлення інвестиційного процесу.

Варто додати, що саме фінансова система сприяє побудові ефективної фінансової політики, націленої на економічне зростання й покращу

щення добробуту населення. Саме тому створення досконалої фінансової системи держави – одна з основних умов функціонування економіки.

Аналіз досліджень і публікацій з проблеми. Загальні теоретичні та методологічні положення стосовно фінансів, фінансової системи висвітлені в працях учених і юристів, і економістів, таких як В.Л. Андрущенко, І.В.Бураковський, О.Д.Василик, А.І.Даниленко, О.П.Кириленко, В.М.Суторміна, В.М.Федосов, С.І.Юрій, О.Д.Василик, А.Г.Завгородній, Т.І.Єфименко, В.В.Коваленко, В.П.Кудряшов, О.О.Молдова, І.О.Луніна, В.М.Федосов та багато інших. Нині стає зрозумілим, що величезна значимість, багатогранність проблем, які пов'язані з функціонуванням фінансової системи України, все більше вимагає нових наукових досліджень.

Метою статті є дослідження проблем забезпечення стійкості фінансової системи України та, на цій основі, визначення напрямів її забезпечення з урахуванням глобальних викликів та внутрішніх дисбалансів.

Виклад основного матеріалу. Вивчення фінансової системи України в умовах дії воєнного стану набуває особливого значення, оскільки від оптимального функціонування фінансової системи країни залежить забезпечення фінансовими ресурсами різних сфер суспільного життя. Окрім цього, економіка країни повинна розвиватися та збільшувати свої темпи, це допоможе запобігти глобальній фінансовій кризі.

На сучасному етапі фінансова система України характеризується наявністю багатьох проблем. Так, це наприклад, політична нестабільність, гальмування економічних, фінансово-кредитних, правових та суспільних реформ.

Тобто сьогодні перед фінансовою наукою постають важливі питання про напрями й засоби зміцнення фінансової системи, наповнення державного бюджету, зміцнення національної валюти тощо.

Серед основних проблем фінансової системи України слід відзначити також неефективну систему державного регулювання, що унеможливило сталість її розвитку. Одним із варіантів покращення стану фінансової системи країни може бути використання прогресивного світового

досвіду провідних країн світу – Великобританії, Німеччини, Японії – у галузі створення єдиного регулятора фінансової системи. За допомогою останнього можливим стане уникнення протиріч у сфері контролю за фінансами та буде сформовано надійний базис для інтеграції України у світову фінансову систему, що є надзвичайно важливим для відновлення вітчизняної економіки після війни [1].

Зауважимо, що ключова роль у забезпеченні ефективного функціонування фінансової системи належить державному бюджету, який виступає фактично координуючим центром, що в умовах ринкової економіки надає необхідну допомогу у формі бюджетних дотацій, субвенцій, субсидій, кредитів, гарантій та інше [2].

Окрім цього, ефективна організація бюджетної системи повинна ґрунтуватися на законодавчо встановлених, чітких, деталізованих процедурах, нормах та принципах організації фінансової системи. Так, у період війни відбулося багато змін, зокрема, будь-якому українському підприємству можна взяти кредит на суму 60 млн грн під 0%. З початку війни такі кредити від державних банків на загальну суму 1,1 млрд грн отримали 826 бізнесів. Уряд та Нацбанк проводять з банківським сектором відповідну роботу. Зокрема, 10 найбільших банків заявили про виділені ліміти на суму 40 млрд грн. 2,3 млрд грн держбанки вже видали фермерам [3].

Також 15 квітня Президент підписав Закон «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо адміністрування окремих податків в період воєнного, надзвичайного стану» (законопроект № 7234). Так, нововведення передбачають звільнення від оподаткування митними платежами операцій із ввезення товарів, кінцевими отримувачами яких є правоохоронні органи, Міністерство оборони України, Збройні Сили України та інші підрозділи, які стримують збройну агресію Російської Федерації. Також для платників податку, що є виробниками електричної енергії, та для платників єдиного податку третьої групи зменшено навантаження по оподаткуванню. Додатковими повноваженнями наділили податковий орган, який здійснюватиме

контроль у сфері ціноутворення на період воєнного, надзвичайного стану [4].

Також треба наголосити, що 15 березня 2022 року було підписано Закон України «Про віртуальні активи». Цей нормативно-правовий акт є надзвичайно важливим документом, оскільки ним легалізується ринок віртуальних активів, запроваджується комплексне регулювання правовідносин, що виникають у зв'язку з обігом віртуальних активів в Україні, визначаються права та обов'язки учасників ринку віртуальних активів, засади державної політики у сфері обігу віртуальних активів.

Треба додати, що даний закон має на меті встановлення правил для постачальників послуг, пов'язаних з обігом віртуальних активів і відповідальність за порушення встановлених правил, та, як заявлено, базується на актуальних стандартах регулювання операцій із віртуальними активами міжнародної групи з протидії відмиванню грошей (FATF) [5].

Загалом станом на даний період Верховна Рада вже ухвалила закон, що передбачає спрощену систему оподаткування для великого бізнесу, скасування акцизів на пальне та зниження ПДВ, звільнення ФОПів від плати єдиного соцвнеску та інше.

Вважаємо, що такі стратегічні рішення сприятимуть розвитку бізнесу та неабияк покращать економічний стан країни.

Однією з основних проблем нестійкості фінансової системи України є відсутність належного державного контролю. Більшість перевірок на сьогоднішній день носять фіскальний характер: на практиці найчастіше використовують перевірку або ревізію. Водночас зазначені методи дозволяють лише виявити фінансові порушення, констатувати негативні явища, але не дають можливості запобігти їм або детально дослідити причини їх виникнення.

Важливою проблемою на сьогодні залишається незбалансованість у видатках та доходах бюджету, а також значне зростання державної заборгованості та нераціональний розподіл витрат. Для розв'язання зазначених питань, на нашу думку, необхідно впровадити державний контроль за витрачанням коштів, їх доцільністю та належним чином відслідковувати грошові

потоки. Водночас обов'язковим має бути зменшення обсягів запозичень для покриття бюджетного дефіциту.

Особливу увагу варто приділити налагодженню євроінтеграційного курсу в економічній політиці загалом. Звідси грошово-кредитна та бюджетно-податкова сфери мають бути орієнтовані на подолання кризових явищ в економіці України, а також пріоритетним є розроблення напрямів стимулювання інвестицій та залучення їх у вітчизняну економіку.

Таким чином, важливим завданням фінансової політики держави є створення фінансового ринку, що буде основним механізмом перетворення нагромаджень в інвестиції, перерозподілу капіталу та забезпечення прозорості фінансових потоків. Для цього необхідно значно підвищити ефективність державної фінансової політики щодо розвитку ринку цінних паперів, товарного ринку, ринку колективних інвестицій, нагляду й контролю над інвестуванням пенсійних нагромаджень [6].

У сфері банківського нагляду особливо акцентувати увагу НБУ необхідно на: підвищенні рівня капіталізації банків; посиленні відповідальності, в тому числі шляхом встановлення кримінальної відповідальності, керівників банків, власників істотної участі та інших пов'язаних осіб за діяльність, що призводить до неплатоспроможності банків; проведенні оцінки якості активів банків з метою визначення потреби в додатковій капіталізації банківських установ; подальшому очищенні банківської системи від фінансових установ, які є неплатоспроможними, здійснюють відмивання грошей та не дотримуються вимог законодавства; створенні скоординованої системи позасудової реструктуризації кредитів та сприяння добровільній реструктуризації валютних іпотечних кредитів [7].

Важливим напрямом діяльності держави в особі наукових установ та органів влади для зміцнення фінансової системи України є постійний пошук шляхів оздоровлення економіки, її модернізації та подальшого розвитку. Це проявляється у розробці та реалізації різного роду проектів, програм, концепцій та стратегій.

Зараз багато вчених та практиків дійшли спільної думки, що існує три загальних проблеми фінансової системи України: по-перше, це відсутність системного підходу до забезпечення цілісності функціонування фінансової системи, по-друге, надто повільний темп реформ, нечітка визначеність із конкретним напрямом реформ, по-третє, нестабільність валютного курсу, коливання якого негативно впливає на іноземних інвесторів.

Таким чином розуміємо, що фінансова система має бути гнучкою, динамічною, саморегульованою. Держава повинна знайти оптимальний підхід до реструктуризації, керувати розвитком і забезпечувати стабільність усієї системи [8]. Важливо буде у післявоєнний період вжити більш дієвих та ефективніших заходів щодо посилення платіжної дисципліни й відповідальності суб'єктів підприємницької діяльності за своєчасне здійснення розрахунків та виконання договірних зобов'язань.

Висновки. Отже, фінансова система є тією рушійною силою, яка забезпечує життя держави та підтримує розвиток усіх сфер та ланок господарства країни. Дуже важливою є побудова політики у галузі державних фінансів з обов'язковим урахуванням специфіки відповідного етапу соціально-економічного розвитку країни. При цьому очевидним є те, що створення ефективної системи державних фінансів можливо лише за умови забезпечення відповідних змін в інших сферах державного регулювання економіки.

Зараз фінансова система України знаходиться на етапі становлення та постійного розвитку, оскільки в країні йде війна. Найважливішими проблемами формування фінансової системи є: зміцнення фінансів суб'єктів господарювання з метою посилення мотивацій до ефективної роботи, інвестиційної діяльності; налагодження діяльності бюджетних установ, пошук нових джерел фінансових ресурсів в умовах дефіциту бюджетних коштів; реформа бюджетної системи, економне витрачання бюджетних коштів, посилення контролю за їх цільовим використанням; реформа системи оподаткування в напрямку послаблення податкового тиску; зменшення кількості і розмірів відрахувань у держа-

вні цільові фонди, відокремлення їх від бюджету; раціональне використання коштів, залучених з допомогою державного кредиту, зміцнення довіри до державних цінних паперів та інші.

Так варто усвідомлювати, що в нинішніх умовах наша країна постійно взаємодіє з іншими країнами та результативність залежить від того, наскільки міцною є позиція нашої держави, наскільки стійкою є вона у фінансовому плані. Фінансова система – це перший крок, який забезпечить нам цю стійкість та надійність. Саме тому варто працювати над її удосконаленням, аби Україну визнали як надійного партнера, що допомогло б зайняти гідне місце на світовій економічній арені.

Література

1. Когут Ю.М. Сучасні проблеми та шляхи вдосконалення фінансової системи України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2019. № 28. С. 153-158. DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2019-28-27>
2. Дем'янишин В., Лободіна З. Розвиток фінансового механізму в умовах реформування фінансової системи України. *Формування ринкової економіки в Україні*. 2020. Вип. 43. С. 59-80.
3. Більше 800 підприємств скористалися підтримкою за програми «5-7-9%» з початку війни – Свириденко. URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/economic/821625.html> (дата звернення: 28.05.2022).
4. З 16 квітня діють нові податкові та митні пільги для бізнесу! URL: <https://news.dtki.ua/taxation/common/75686> (дата звернення: 28.05.2022).
5. Про віртуальні активи: Закон України від 17 лют. 2022 р. № 2074-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text> (дата звернення: 28.05.2022).
6. Обозна А.О., Клімова М.В. Проблеми і перспективи економічного розвитку України в умовах євроінтеграції. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2017. Вип. 3(8). С. 30–32.
7. Міжнародні резерви становили 25,1 млрд дол. США за підсумками травня. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/mijnarodni->

rezervi-stanovili-251-mlrd-dol-ssha-za-pidsumkami-travnja (дата звернення: 26.05.2022).

8. Шлапак О.В. Державні фінанси України в сучасних умовах: проблеми стабілізації та антикризового управління. *Фінанси України*. 2014. № 4. С. 7–31.

9. Устинова І.П. Зовнішньоборгові зобов'язання як частина взаємодії України з міжнародними фінансовими організаціями. *Журнал східноєвропейського права*. 2020. № 73. С. 147-154.

10. Ustynova I. The current state of the legislative insurance of the market regulation of crypto currency in Ukraine. *Наукові праці Національного авіаційного університету. Серія: Юридичний вісник «Повітряне і космічне право»*. Київ: НАУ, 2019. № 3(52). С. 95-101. DOI: <https://doi.org/10.18372/2307-9061.52.13946>

References

1. Kogut Ju.M. Suchasni problemy ta shljahy vdoskonalennja finansovoi systemy Ukrainy. *Naukovyj visnyk Uzhgorodskogo nacionalnogo universytetu*. 2019. № 28. S. 153-158. DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2019-28-27>

2. Demjanyshyn V., Lobodina Z. Rozvytok finansovogo mehanizmu v umovah reformuvannja finansovoi systemy Ukrainy. *Formuvannja rynkovoї ekonomiky v Ukraini*. 2020. Vyp. 43. S. 59-80.

3. Bilshе 800 pidpryjemstv skorystalysja pidtrymkoju za programy «5-7-9%» z pochatku vijny – Svyrydenko. URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/economic/821625.html> (data zvernennja: 28.05.2022).

4. Z 16 kvitnja dijut novi podatkovі ta mytni pilgy dlja biznesu! URL: <https://news.dtkr.ua/taxation/common/75686> (data zvernennja: 28.05.2022).

5. Pro virtualni aktyvy: Zakon Ukrainy vid 17 ljut. 2022 r. № 2074-IX. URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text> (data zvernennja: 28.05.2022).

6. Obozna A.O., Klimova M.V. Problemy i perspektyvy ekonomichnogo rozvytku Ukrainy v umovah jevrointegracii. *Shidna Jevropa: ekonomika, biznes ta upravlinnja*. 2017. Vyp. 3(8). S. 30–32.

7. Mizhnarodni rezervy stanovyly 25,1 mlrd dol. SShA za pidsumkamy travnja. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/mijnarodni-rezervi-stanovili-251-mlrd-dol-ssha-za-pidsumkami-travnja> (data zvernennja: 26.05.2022).

8. Shlapak O.V. Derzhavni finansy Ukrainy v suchasnyh umovah: problemy stabilizacii ta antykrizovogo upravlinnja. *Finansy Ukrainy*. 2014. № 4. S. 7–31.

9. Ustynova I.P. Zovnishnoborgovi zobovjazannja jak chastyna vzajemodii Ukrainy z mizhnarodnymy finansovymy organizacijamy. *Zhurnal shidnojevropskogo prava*. 2020. № 73. S. 147-154.

10. Ustynova I. The current state of the legislative insurance of the market regulation of crypto currency in Ukraine. *Naukovi pratsi Natsionalnogo aviatsijnogo universytetu. Serija: Jurydychnyj visnyk «Povitrjane i kosmichne pravo»*. Kyiv: NAU, 2019. № 3(52). S. 95-101. DOI: <https://doi.org/10.18372/2307-9061.52.13946>

PROBLEMS OF DEVELOPMENT OF THE FINANCIAL SYSTEM OF UKRAINE

National Aviation University

Liubomyra Huzara Avenue, 1, 03680, Kyiv, Ukraine

E-mail: iryna.ustynova@npp.nau.edu.ua

Objective: to investigate the problematic issues of legal regulation of certain economic innovations and identify trends in the financial system of Ukraine. **Research methods:** research is conducted using a system of general and special scientific methods of cognition, which provide an objective analysis of the subject. Objectivity, value and structural-systemic approaches, as well as the use of logical methods, including analysis and synthesis, comparison, generalization, are important when studying this aspect. **Results:** the main features and problematic aspects of the introduction of new economic and legal forms and categories in the financial system of Ukraine are identified. **Discussion:** current state, peculiarities of formation and search for prospects for further development of Ukraine's financial system, experience of EU countries in implementing the basics of cryptocurrency regulation in the legal framework, as well as reducing workload, changing the system, unconditional income, new business programs, law on virtual assets, innovations for enterprises.

At the present stage of formation of the financial system of Ukraine, the implementation of the program of socio-economic development of the policy of integration processes is envisaged. The purpose of integration processes in the financial policy of Ukraine is cooperation with various international organizations and financial institutions. Yes, it is important to work with international organizations such as the European Union, the Customs Union, the WTO, the United Nations, and financial institutions such as the IMF and the World Bank. It is also necessary to work on the adaptation of Ukrainian financial legislation to European requirements. In addition, Ukraine's financial policy should take into account external and internal factors of development in modern conditions.

In addition, the problem of instability of Ukraine's financial system, which is related to the country's external debt dependence, is significant. In turn, the issues of stabilization and rehabilitation of the financial system of Ukraine are currently the most pressing issues for the state.

Today, in the conditions of war, the creation of real starting preconditions for the structural restructuring of the economy and the resumption of the investment process has become urgent.

It should be added that the financial system contributes to the construction of effective financial policies aimed at economic growth and improving the welfare of the population. That is why the creation of a perfect financial system of the state is one of the main conditions for the functioning of the economy.

Key words: financial system; financial control; banking system; indicators; budget; reform; financial condition; structure; problems; development prospects.

Стаття надійшла до редакції 10.06.2022